

«Մի կայ արդեօք մեր մէջ, Պարոնայք, որ տեսած չը լինի և կամ չը տեսնէ: Ըստուծոյ հօր ազդեցութիւնը հին և նոր պատմութեան մէջ, և ո՞վ կայ որ սատուածային մասանց ստուէրն տեսնելէն և ճանաչելէն յետոյ՝ չաղաղակէ զուարճախառն երկիրդիւ»
«Լիա՛ ծախ Լիստոնոյ ո»

«Ըստուած կը միջամտէ մարդկային պատմութեան. բայց կը գործէ մարդկոնց ձեռքով, կ'ազդէ մարդկանց սրբ. տին, կը բազմապատկէ նոցա զօրութիւնը, և այսպէս երկու ճառագայթք իրօր հետ կը միանան, երկնաւոր և երկրաւոր, և ինչ անձի վրայ որ կը ճառագայթին և կը միանան, իսկոյն կ'ոգեւորեն, կը վառեն և մի փառաւոր պսակ կը կաղմեն նորա գլխոյն վրայ»

«Լիք, Պարոնայք, լիան գ' Լիք օրիորդը աւելի լաւ ճանաչելու համար և արդարն Ըստուած 'ի բոլոր սրտէ փառաւորելու համար, պէտք է որ դիտենք, պէտք է որ զննենք () Ըլէանի անմահ օրիորդի սրտի խորքը, որ վառեցաւ աստուածային ներշնչութեամբ կրօնքի և հայրենեաց պաշտպանութիւն համար: Պէտք է զննենք թէ՛ Բիշոփի հետպէսէ փայլեցան, զօրացան և վրասեմացան նորա արժանայիշատակ պատմութեան երեք գլխաւոր վայրկեանները՝ նորա քաղցր և շնորհատեսիլ արշալոյսը, նորա փայլուն և պայծառ միջօրէն և նորա ասպարիզի վաղահաս երեկոյն, յորում փայլակը փայլատակեց շունթը հարուածեց և փառաց ասպարեզը պսակեց: Լիք այս ամենը զննենք, Պարոնայք, ակներեւ կը տեսնենք՝ ինչ որ ամենագեղեցիկ է աշխարհիս վրայ, ինչ որ մեծ է մարդկային գործոց մէջ, ինչ որ ճշմարիտ աղբիւր է մեծամեծ իրաց, կարճ ասեմ կը տեսնենք հոգին, հոգին, լիան Լիքի:

«Լի այսպէս հայրենասէր եւ աստուածասէր օրիորդի պատմութեան մէջ մարդկային գործողութեան տակ աստուածային հօր մատը նշմարելով՝ կարող ենք այս շահաւէտ դասը քաղել:
«Ի տեսանէ եղեւ այս, և է սքանչելի յաջ մեր»

«Ըստուած իմ, տուր զօրութիւն բանից իմոց ո»

... Լսմբագիր Սիօն ազգագուհանդիսի»

Իրիստ կարեւոր կը համարիմ Լիւրիկա գտնելու մեր ազգայնոց վերայ այն երկտող տեղեկութիւնս Սիօնի միջոցաւ առ յարգի ազգայինս ուղղել թէ վարձք և թէ օգուտ ինձ և նոցա համարելով. ուստի բարեհաճեցէք ընդունել և հրատարակել:

Լիւրիկայի Հայոց Վեհալը:

... Լսմբագիր:

Նամակիս սկիզբէն նախ պատեհ կը համարիմ յիշել տաճկական այն առածը որ կըսէ՝ «Ողորդան գառաւորն յեփ Լալիլ Ինէր»^(*) Լիք Լիւրիկայի նշանաւոր Լիւեօք քաղաքը մտայ, նախ՝ Հայերը բնառուցի. հոս գրեթէ 20-25 հայ տեսի, եթէ հարկ ըլլայ ուրոյն ուրոյն ասոնց վիճակին վրայօք տեղեկութիւն տալ կարծեմ թէ բաւական էջեր լեցնելու ենք:

Սոյն խմբին մէջ հաղիւ թէ երեք կամ չորս հոգին ինքզինքնին անկախաւ պէս կը հոգան, իսկ միւսները ամենայնեօրն թշուառ վիճակի մէջ չըսեմ՝ այլ հաղիւ հազ իրենց օրապահիլը ծարելու վիճակին մէջ կը գտնուին: Լսոնց գրեթէ ամենն ալ տարբեր նշանակաւ հոս եկած են, սակայն և ոչ:

(*) Թարգման լայն հեռուէն քաղք կուգայ: «

մէկը գեռ չէ յաջողած իր բռն նպատակին հասնելու, և այնպիսի ամիսնաստորին գործառնութեանց մէջ կը գտնուին՝ որ եթէ Տաճկաստան ըլլար, թերեւս քովէն անցած ժամանակը պիտի ծաղըէին ։

Այս պարոնները, որոնք հասակաւ 30 էն վեր չեն, բացի Պ. Սկանեա նէն, իրենք ալ իւրեանց վիճակէն արժգոհ, բայց ինչ օգուտ մէկ անգամ ինկեր են, որը՝ ութը, որը՝ տասը եւ որը տասն և հինգ տարիէ ՚ի վեր իրենց ծաղիկ հասակը ապարդիւն այս օտար երկրին մէջ կը մաշցնեն ։

Վրեթէ ամիս մ'է որ հոս կը գլու նուիմ՝ տակաւին գործ մը չը կրցի, ձեռք բերել շատերն ալ զիս մեղադրեն, ցին ըսելով թէ՝ «Պարոն, ի՛նչու կ'եւ լաք կուգաք, Ամերիկայի վրայօք տեղեկութիւն չէք ստանար թէ՝ նախկին Ամերիկան չի մնաց ։ մեզք են մեր հայ երիտասարդները և իրենց գրամները ։ Այլք այս և ասոնց նման խօսքեր և այս սրտածիլի տեսարանները կը նկատէի յիբաւի յուսահատութիւն մը կը տի բեր վրաս և կը լքանէի ։

Ասոնց մէջ անմիաբանութիւն տիրած և սերը խիստ շատնուաղէ, մեր յայտ գըրեթէ մեծ մասամբ ասոնց վրայ էր, բայց բոլորովին հակառակը գտանք, և տակաւին Պ. Վարդուկեանը թող ճգնի գաղթականութիւն մը հաստատել այնպիսի երկրի մը մէջ, ուր ոչ գթութեան, ոչ մարդասիրութեան հոգւոյն նշաններ կը ճանչեն և ոչ աս պնջականութեան տեղի կայ ։ Վրեթէ քաղաքին գաղթականը մենք եղանք, բայց Պ. Վարդուկեանը տպիկար գլու նուեցաւ մէկի մը, և ինչպէս կարող պիտի ըլլայ մեծախումբ ընտանիքներ հոն փոխադրելու, մինչդեռ ինքն եւս անկորող է իւր անձն իսկ հոգալու ։

Հայեր ու հայ երիտասարդներ,

բացէք աչուրնիդ, օտարներէն չը կայ յոյս, մեղք էք դուք և ձեր դրամները, մի խաբու իք երեւակոյական յոյսերու և մի վստահիք անտի խոստմանց՝ այսինքն յանձնարարականներու ։ յառաջադիմութիւն ձեր երկրին ու հայրենեայը մէջ, յառաջադիմութիւն յաւրուեստ և յուսմունս դարձեալ ձեր երկրին մէջ, ոչ օտարին արիւնը մեր արեանը հետ կը կպչի, ոչ օտար օդ մեզ կենսատու է եւ ոչ օտար հող մեզ արդիւնք կուտայ, եթէ կան այնպիսի երիտասարդներ որք տրամադիր են յԱշուրպա և կամ յԱմերիկա գնալ ու արհեստ ուսանիլ, թող այնպիսին լաւ հաշուէ որ տարեկանը առ նուազն տասն հազարի կը նոյի, պատարա տէ՛ ու այնպէս ճամբայ ելլէ ։ եթէ յոյր ուրիշի վերայ դնելով ճամբայ կ'ելլէ, մեծապէս կը սխալի ու վերջը թշուառ կ'ըլլայ, ինչպէս որ շատերն եղան ու ապարդիւն ետ դարձան ։

Արժանապատիւ հայր, որ քաղաքէն որ անցայ, հոն գտնուող հայերը խիստ ձանձրացած՝ կըսէին. «Աման բաւական, ՚ի սեր Արտուծոյ ըլլայ, գրէ Հայ լրագրագետներուն որ հրատարակեն իմացնեն մեր հայ երիտասարդաց թէ չեւան չիգան այս կողմերը, ալ ձանձրացանք իրենց օգնելէ, մենք մեր ցաւերը ձգելով այլոց ցաւերը հոգալու ալ զգուշ եմք ։ եթէ մէկ կամ տասն ըլլան՝ խիստ լաւ, այլ գրեթէ տարին քսան — երեսուն հատ տեղի կ'ունենան ։ եթէ ազգին շահ մը յառաջ բերեն, ամենայն սիրով, այլ մեզմէ կ'աւան են, և ՚նգղիացիին Ամերիկացիին և կամ Վաղդիլացիին ծոցը կը մտնայ ։ Այսպէս ձանձրացած են մեր Ամերիկայի ազգայինքն և խընդրեցին ինձմէ որ յօգուտ և ՚ի զգուշութիւն մեր հայ երիտասարդաց և ամեն անոնց՝ որք կ'ուզեն տեսնել այն

Երեւոյ Հոգեմանալիք Ամերիկան, երեսը
չտեսնաղիք կ'ըսեմ, վասն զի չորհիւ
այս գաւառեմակ միտիմարաց որք զի
րենք իւր ծոցին մէջ սնուցանող ա-
նուիկ Տառնկաստանի անուեր մեկ լա-
նակի արժողութեան իջուցեր են Ամե-
րիկայի մէջ, և այնպէս կը վարուին
տառնկաստանցոց հետ ինչպէս օձ մը.
առաջ մարերախուութեան և ծայրալիւ
տեսարգութեան:

Ի վերջոյ, խոսքը աւելի բազայայտ
լինելու. համար, կ'ըսեմ ամեն այն հոյ
երկրատեսչագ որոնք տրամադիր են
այն ձեռնարկութեան, թող կարգան
տոյն նախա և նկատեն Ամերիկայի
հայոց փշտկը և ի միտ առնուէ որ ա-
մէն ուստեք օգնութիւն չը կայ, եւ
ձեմարդիկ դուրս ունին սատարելու թէ
որ և իյէ վիճակի մէջ ալ գտնուի: Իսկ
եթէ ունին առաւ գրամքանի մը տա-
րի ինքզինքնին հոգալու և առանց ու-
րիշի կորստի ըլլալու, թող գան. և ես
այ կը հաւատամ որ ամեն ուղած ար-
հեստը կարող է ուսանելու. և եթէ
ասոր հակառակելու ըլլամ, անիրա-
ւութիւն ըրած կ'ըլլամ և ազգիս ալ
թշնամութիւն:

Իւստի ես ինձ ինկած պարտակա-
նութիւնս կատարելով կը զգուշացը
եմ բոլոր հոյ երկրատեսչաները որ չի
գտնու թշնամա իջլան այս օտար եր-
կիրներու մէջ, և այս ալ ինձ մեծ
գործք կը համարեմ, երբ ուրիշները
թշնամա ըլլալէ կ'ազատուին:

Ի նամ

Նշան Բ. Երկրանալի Ամերիկ:

28 Օգոստոս 1869 Նիւ-Եորք:

ԿԵՆՍԱԿԱՆԻՍԻՍԻՍ ՊԱՌԲԱԼԱՅ՝

(Հարեմակութիւն, տես թիւ 9):

Իւր զգայարանները կը ճնշէր ոչ
թէ միայն տնոնց հաճոց եղան բանե-
րէն զրկելով, այլ և անհաճոյ եղանե-
րը չը մերժելով, ինչպէս էին թէ կե-
րակութներ և թէ դեղեր: Չորս տա-
րի այնպէս իւր հաշմութեան մէջ առ-
ցունելով, երբեք ամենապիտիւր տգի-
հութիւն մը ցոյց չը տուաւ կերակու-
րի մասին. և իրեն առողջութեան հա-
մար ինչ գիտար բան որ առաջարկե-
ին, առանց դժուարութեան կը կա-
տարէր. իսկ երբ ես ասոր զարմանք
կը ցուցնէի, զիս ծաղը ընելով կ'ըսէր
թէ չեմ իմանար ևարդ ինչպէս կրնայ
հակառակ կամք ցոյց տալ, մինչեւ
դեղը կամաւ կ'ընդունի, և կամքը
ուր կը մնայ եթէ բռնագաւառած ը-
նէ այս գործը: Այս եղանակաւ ա-
հա շարունակ կ'աշխատէր ճնշել ինք-
զինքը:

Աղքատութիւնը այնքան շատ կը
սիրէր, որ շարունակ կարծես թէ իրեն
աչքին առջեւն էր այնպէս որ երբ
գործի մը ձեռք զարնել կ'ուզէր, կամ
թէ մէկը իրեն խորհուրդ մը հարցու-
նելու ըլլար և առաջին մտածմունքը
այս էր, որ իրեն միտքը կուգար: Եւ
նեւ թէ աղքատութիւնը կրնայ ի
գործ դրուիլ: Այն ամեն խորհուրդ-
ներէն, զորս շատ կը յեղիեղէր իւր
մտքին մէջ, մին այս էր որ կ'ուզէր
ամեն բանի մէջ երեւելի հանդիսաւ
նալ, օրինակի համար ընտիր արհես-
տաւորաց բոլոր ձեռագործները գործ
դնել, և այլ ասոնց նման ուրիշ բաներ
և աղքատը շատ գովամակութիւն
ցոյց կուտար որ մարդիկ ամեն բարե-
կեցութիւն կ'որոնեն, զոր օրինակ ա-
մեն բան կ'ուզեն ունենալ: Եւ ուրիշ
հաղարուոր բաներ կ'ընեն տաւանց մը: